

Produksjon av økologiske jordbruksvarer

Tillegg til rapport nr. 19/2020

15.09.2020

Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta

Rapport: Produksjon av økologiske jordbruksvarer. Tillegg til rapport nr. 19/2020

Avdeling: Handel og industri

Dato: 15.09.2020

Ansvarlig: Harald Moksnes Weie

Bidragstere: Elin Hoel, Karl Kerner, Mikael Meland Leksen, Andreas Myklebust Moksnes, Alexandra Forbord

Rapport-nr.: 19/2020

Forsidebilde: Pixabay.com

Forord

Dette dokumentet er et tillegg til rapporten Produksjon og forbruk av økologiske landbruksvarer for 2019, som Landbruksdirektoratet publiserte 15. mars i år. I dette tillegget beskriver vi utviklingen gjennom avtaleåret og avlingssesongen 2019–2020 for økologisk korn og kraftfôr og for økologisk potet, grønnsaker og frukt, ettersom helårsrapporten ble publisert på et tidspunkt hvor vi ikke hadde hele bildet for produksjon og omsetning av korn og potet, grønnsaker og frukt for 2019–2020. I motsetning til tidligere rapporter, har vi ikke med tall om omsetning av økologiske varer i dagligvarehandelen.

Økologiske produkter er definert som produkter som har blitt produsert etter økologisk godkjent produksjon, og som har godkjent økologisk merking. I rapportene viser begrepet avtaleår til perioden 1. juli til 30. juni, som er det jordbruksavtalen gjelder for. Avlingssesongen for poteter, grønnsaker og frukt går på sin side fra de første produktene kommer på markedet om våren, til lageret er tømt året etter. Både hovedrapporten og dette tillegget er et oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet (LMD).

Vi viser for øvrig til vår nettside www.landbruksdirektoratet.no for tidligere utgitte rapporter og annen informasjon om økologisk landbruk.

Oslo, 15. september 2020

Jørn Rolfsen

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag	4
1 Korn og kraftfôr	5
1.1 Nedgang i økologisk areal gir lavere produksjon av økologisk korn.....	5
1.2 Pristillegg for økokorn er ofte treffsikkert	6
1.3 Utreder betingelsene for mathavredyrking i Norge	8
1.4 Mindre salg av økologisk kraftfôr, men stabil andel økologisk	9
1.5 Fortsatt svak prisvekst på økologisk kraftfôr	10
1.6 Reduksjon i prisforskjellene mellom økologisk og konvensjonelt	11
2 Poteter, grønnsaker og frukt	13
2.1 Andelen økologisk øker noe	13
2.2 Lav omsetning av økologiske poteter	14
2.3 Økologiske gulrøtter er fremdeles den største kulturen	15
2.4 Omsetning av økologiske agurker øker	16
2.5 Reduksjon i omsetning av økologiske epler.....	17
2.6 Økte priser for økologiske frukt, bær og grønnsaker.....	17

Sammendrag

Etterspørselen etter mathavre gikk opp, men produksjonen gikk ned. Prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr ble mindre. Høstingen av frukt, grønnsaker og poteter var utfordrende på grunn av vått og kaldt vær.

Nedgang i kornproduksjonen

I 2019–2020 ble det levert nesten dobbelt så mye økologisk korn til norske kornmottak som i tørkeåret 2018–2019, men likevel tydelig mindre enn i årene 2014–2017. Andelen økologisk korn, proteinvekster og oljefrø var også lavere og på samme nivå som i 2015–2016. Denne utviklingen henger sammen med den generelle nedgangen i det økologiske kornarealet siden 2012.

Nedgang i produksjonen av mathavre, økning i etterspørselen

Produksjonen av mathavre i Norge sank, selv om etterspørselen var høyere. I 2019–2020 var også mengden dyrket økologisk havre på det laveste nivået på tolv år, med unntak av tørkesesongen 2018–2019, da den var enda lavere.

Nedgang i salget av økologisk drøvtyggerfôr

Selv om salget av kraftfôr til svin og fjørfe gikk opp, gikk kraftfôrsalget totalt sett ned med 4 prosent. Nedgangen skyldes en kraftig nedgang i salget av drøvtyggerfôr. Den viktigste forklaringen er at tørken i 2018 førte til dårlig tilgang på grovfôr i forrige avtaleår, og behovet for kraftfôr til drøvtyggere ble derfor unormalt høyt. Nedgangen kan derfor betraktes som en normalisering.

Lavere prisforskjell mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr

Prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr krympet for første gang siden 2014–2015, men prisforskjellene var på vei opp ved avtaleårets slutt.

Oppgang i omsetningen av løkvekster og kål, men nedgang for tomater

Omsetningen av norske økologiske frukt, grønnsaker og poteter holdt seg jevn og økte med 0,1 prosentpoeng fra forrige sesong. Høsten 2019 var preget av kaldt og vått vær, noe som kan ha gjort høstingen mer utfordrende enn normalt.

1 Korn og kraftfôr

Produksjonen av økologisk korn var i 2019–2020 nesten dobbelt så stor som i tørkeåret 2018–2019, men likevel mindre enn i årene 2014–2017. Denne utviklingen henger sammen med den generelle nedgangen i det økologiske kornarealet siden 2012.

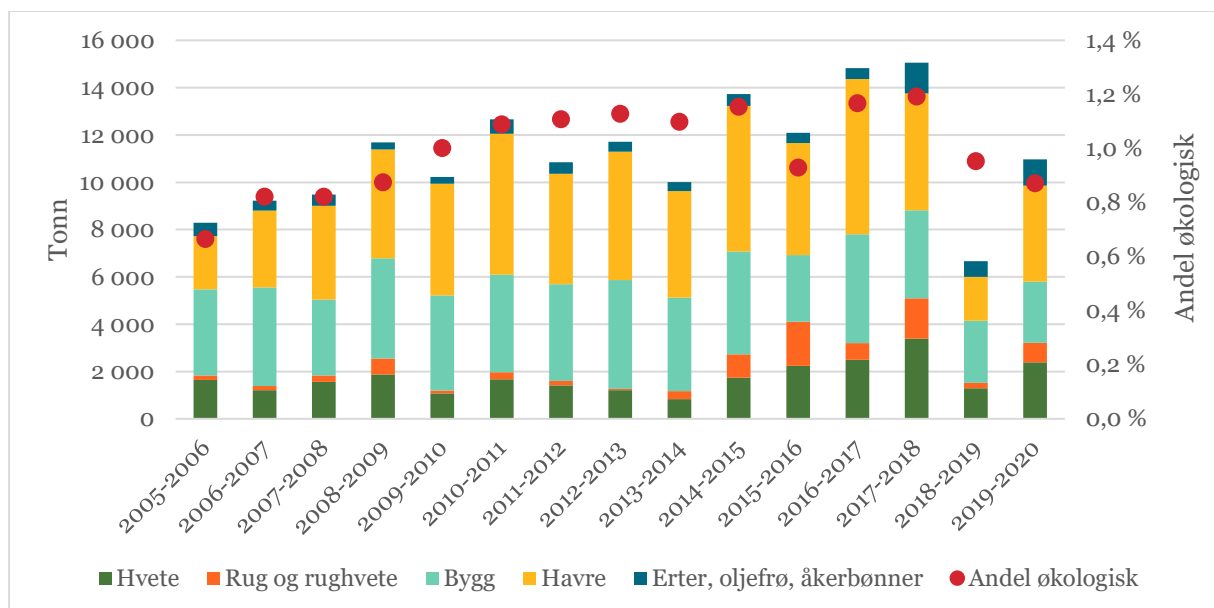
På tross av høyere etterspørsel, sank produksjonen av mathavre i Norge. I 2019–2020 var også mengden dyrket økologisk havre på det laveste nivået på tolv år, med unntak av tørkesesongen 2018–2019.

Salget av økologisk kraftfôr gikk ned med 4 prosent, og prisveksten holdt seg lav. Prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr krympet for første gang siden 2014–2015, men prisforskjellene var på vei opp ved avtaleårets slutt.

Dette kapitlet beskriver produksjonen av og markedet for økologisk korn, mel og kraftfôr i avtaleåret 2019–2020. Tallene for produksjon av og priser på norsk korn er sammenstilt av kornkjøpernes innrapporteringer til Landbruksdirektoratet per avtaleår. Omtalen av kraftfôrmarkedet bygger på innrapporteringer fra aktørene i bransjen.

1.1 Nedgang i økologisk areal gir lavere produksjon av økologisk korn

I 2019–2020 ble det levert omtrent 11 000 tonn økologisk korn til norske kornmottak. Dette var nesten dobbelt så mye som i tørkeåret 2018–2019, men likevel tydelig mindre enn i årene 2014–2017. Parallelt med denne utviklingen, var også andelen av økologisk korn, proteinvekster og oljefrø lavere, se Figur 1.

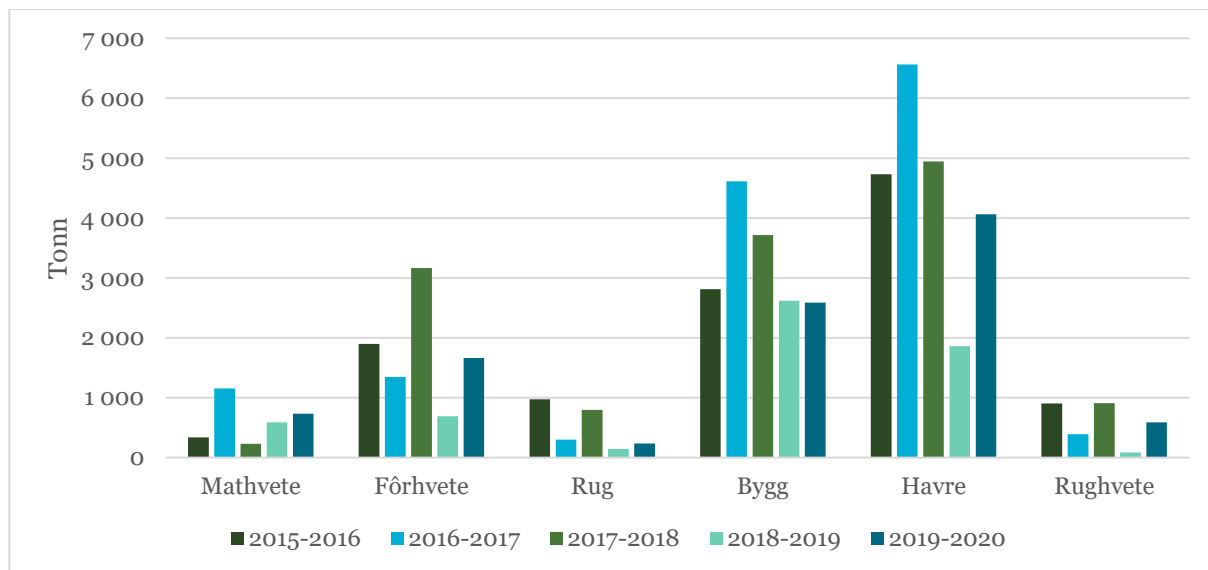

Figur 1: Levert mengde korn, proteinvekster og oljefrø etter kornår, og andel økologisk av total innveid mengde.

Tallene inkluderer ikke leiemalt korn og såkorn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 2 viser levert mengde økologisk korn fordelt på kornart i perioden 2015–2020. Produksjonstoppen for de tre mest dyrkede økologiske artene (hvete, bygg og havre) lå omtrent midt i denne perioden, dvs. 2016 og 2017. Etter dette har produksjonen generelt avtatt.

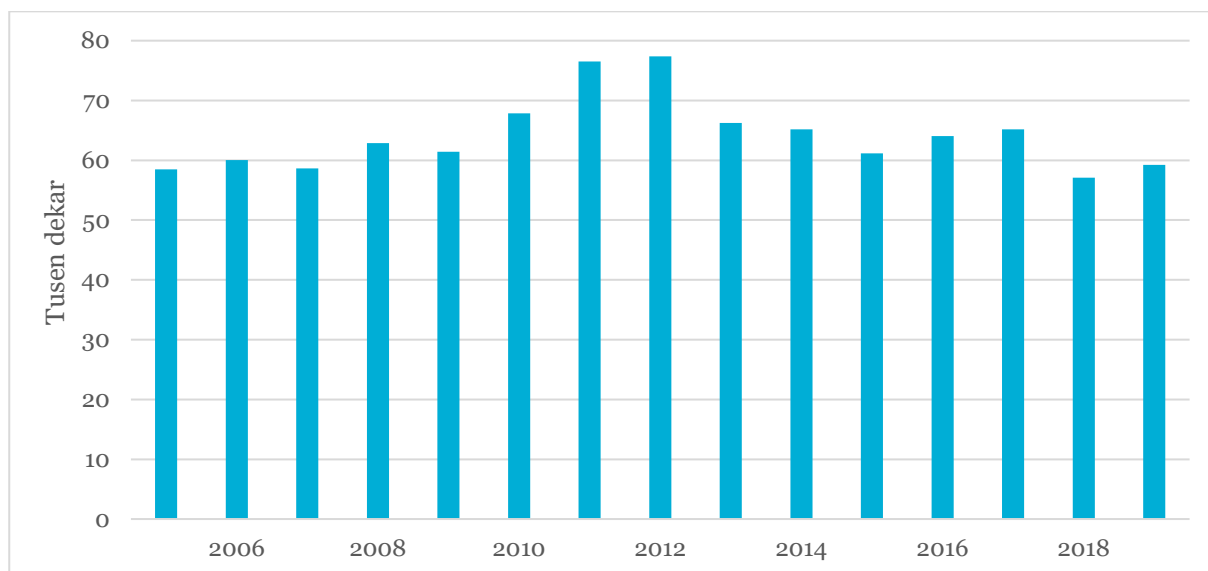

Figur 2: Levert mengde økologisk korn fordelt på kornarter i perioden 2015–2020.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Den synkende totalproduksjonen av økologisk korn henger sammen med den generelle utviklingen av det økologiske landbruksarealet i Norge. Godkjent økologisk jordbruksareal økte gradvis gjennom hele 2000-tallet og passerte 0,5 millioner dekar i både 2011 og 2012. Siden har det økologiske jordbruksarealet gradvis blitt mindre, og var i 2019 omtrent 411 000 dekar, ifølge tall fra Debio.

Utviklingen av det økologiske kornarealet har stort sett fulgt denne utviklingen, med en topp på nærmere 80 000 dekar i 2011 og 2012, se Figur 2. Nedgangen i økologisk kornareal de siste årene gjenspeiles i produksjonstrenden vist i Figur 1.

Figur 3: Godkjent økologisk kornareal i årene 2005–2019 (dekar).

Kilder: Debio og Landbruksdirektoratet.

1.2 Pristillegg for økokorn er ofte treffsikkert

Gjennom året rapporterer kornkjøpere inn til Landbruksdirektoratet hvor mye korn de kjøper fra kornprodusenter, og hvilken pris de har betalt for kornet. Tabell 1 viser den vektete gjennomsnittlige prisen

til produsent for økologisk og konvensjonelt korn, erter, oljefrø og åkerbønner. Prisen inkluderer ikke tillegg og trekk for ulike kvaliteter. Eksempler på slike kvalitetstillegg eller -trekk er tillegg/trekk for proteininnhold eller hektolitervekt. Prisene på konvensjonelt korn omfatter alt levert korn, inkl. økologisk korn. Siden mengden økologisk korn kun utgjør en liten del av den totale kornproduksjonen, blir gjennomsnittsprisen på «konvensjonelt korn» imidlertid svært lite påvirket.

I kategorien «mathvete» i Tabell 1 er prisene ikke direkte sammenlignbare fra år til år. Det er fordi kategorien består av mathvete, spelt og andre spesialkvaliteter. Prisene på disse varene er svært forskjellige, og ulike kvantum av hver kvalitet fra år til år vil gi ulik vektning av denne prisen.

Tabell 1: Vektet gjennomsnittspris til produsent for økologisk og konvensjonelt korn, erter, oljefrø og åkerbønner, og prisdifferanse mellom økologisk og konvensjonelt. Priser i kr per kg. Tall per 03.09.2020.

	2018–2019			2019–2020			Pristillegg for økologisk vare hos FKA (2018–2019)
	Økologisk	Konvensjonelt	Diff.	Økologisk	Konvensjonelt	Diff.	
Mathvete (inkl. spelt og spesialkvaliteter)*	5,60	3,33	2,27	6,44	3,45	2,99	1,51
Fôrhvete	4,46	2,90	1,56	4,55	3,02	1,53	1,51
Matrug	4,88	2,97	1,91	4,76	3,09	1,68	1,11
Fôrrug	4,28	2,59	1,69	3,88	2,59	1,30	1,31
Bygg	4,11	2,80	1,32	4,36	2,91	1,45	1,51
Havre	3,75	2,53	1,22	3,97	2,64	1,33	1,31
Rughvete	4,07	2,78	1,29	4,36	2,92	1,44	1,41
Erter	4,81	3,63	1,18	5,05	3,78	1,26	1,31
Oljefrø og åkerbønner	6,67	5,19	1,49	6,16	5,33	0,83	1,41 ¹ 1,30 ²

Kilde: Landbruksdirektoratet og Felleskjøpet Agris kornguide for 2019–2020

* Pristillegget for økologisk spelt er kr 4,50 per kg

1 = oljefrø

2 = åkerbønner

Som vist i Tabell 1, er Felleskjøpet Agris øko-pristillegg ganske lik differansen mellom hva som blir utbetalt for hhv. økologisk og konvensjonelt korn for noen kornarter. For andre er det et avvik mellom pristilskudd og faktisk prisdifferanse. En av grunnene til dette er at markedsregulatoren setter en prisløype gjennom året, og det innebærer at prisen for innlevert korn varierer gjennom sesongen. Prisene øker normalt fram mot månedsskiftet januar/februar, før prisene synker igjen. Denne prisstrukturen er satt for å påvirke gårdslagring og leveringsmønster for å kunne utnytte kapasiteten ved kornmottakene bedre gjennom året. Hvis det er en større andel av kornet som leveres på et tidspunkt med høy basispris, vil dette gi en høyere vektet gjennomsnittlig årlig pris. Denne faktoren er også med på å bidra til ytterligere differanser mellom prisene på økologisk og konvensjonelt korn. For mathvete er differansen også høyere fordi det er en del spesialkorn med høy pris som inngår i denne kategorien.

1.3 Utreder betingelsene for mathavredyrking i Norge

Samtidig som forbruket av mathavre i Norge øker, går produksjonen av norsk mathavre ned. En tydelig nedgang i produsert mengde de siste tre årene har blitt begrunnet med værmessige utfordringer, og har ført til behov for import av mathavre. Derfor utreder Landbruksdirektoratet nå betingelsene for dyrking av mathavre i Norge, herunder økologisk mathavre.

Beregninger gjort av NIBIO (Norsk institutt for bioøkonomi) viser at det er lønnsomt å legge om fra konvensjonell til økologisk kornproduksjon, under gitte forutsetninger. Man vil få en nedgang i avling per dekar, men dette oppveies av høyere priser og tilskuddsordninger.¹ Suksesshistoriene er mange om bønder som har klart å legge om til økologisk og øke dekningsbidraget per dekar, uten å måtte arbeide vesentlig mer enn før.²

Likevel finnes det barrierer mot å begynne med eller legge om til økologisk kornproduksjon. Mange er avhengig av å ha egne husdyr for å produsere gjødsel. På de gårdene hvor gjødslet kommer fra drøvtyggere trenger man arealer til grovfôrproduksjon i tillegg til arealet som brukes til korndyrking. For at arealet som brukes til økologisk korndyrking skal bli stort nok til at det blir lønnsomt å investere i nødvendige produksjonsmidler, må altså totalarealet på gården være stort. Videre er risikoen for avlingssvikt høyere når man ikke kan sprøyte mot sopp og ugras. I tillegg går det fram av en spørreundersøkelse gjort av NIBIO i 2015 at holdninger til bruk av sprøytemidler er en oftere oppgitt årsak til omlegging enn lønnsomhet. En spørreundersøkelse fra 2019 bekrefter at mange velger å ikke legge om til økologisk fordi de forventer lavere lønnsomhet, samtidig som de fleste som har lagt om rapporterer at lønnsomheten er like god eller bedre enn før.³

I tillegg til utfordringene knyttet til økologisk kornproduksjon generelt, finnes det barrierer mot økologisk havreproduksjon spesielt. Havre dyrkes ofte i marginale kornområder siden den stiller mindre krav til jordsmonn og klima. Disse områdene er mer værutsatt enn de beste kornområdene, som ofte blir brukt til hvete. Dette kan gå ut over både størrelsen og kvaliteten på avlingene. Et annet aspekt er at det utbetales lavere økotillegg for havre enn for både mathavre og bygg, og målprisen på mathavre er lavere enn for både mathavre og matrug.⁴ Derfor er det grunn til å undersøke i hvilken grad gjeldende rammebetingelser stimulerer til økologisk mathavreproduksjon. Med unntak av tørkeåret 2018–2019 var mengden produsert økologisk havre (mat og fôr) i 2019–2020 den laveste siden kornåret 2007–2008. Likevel er havre det mest dyrkede økologiske kornslaget i Norge.

Produsert mengde økologisk mathavre har variert mye på 2000-tallet, fra ingen leveranser i enkelte år til nesten 268 tonn i toppåret 2015–2016. Mengden er til en viss grad en funksjon av den totale mengden produsert havre, ettersom havren som ikke kvalifiserer til bruk i matmel/-gryn går til fôr. Det kan være vanskelig å oppfylle kvalitetskravene for mathavre med norske værforhold, og tilgang på nok gjødsel er avgjørende for at kornene skal bli store nok. I 2019–2020 var produksjonen av økologisk mathavre nede

Hvorfor produseres det lite norsk økologisk mathavre?

I følge NIBIO kan det være lønnsomt å legge om til økologisk produksjon av korn. Likevel finnes det barrierer som kan stå i veien for å velge å produsere økologisk:

- Økologisk produksjon krever ofte husdyrhold og derfor større arealer.
- Uten sprøytemidler er kornet mer utsatt for sopp og ugras, noe som stiller høyere krav til forebyggingsarbeid.
- Spørreundersøkelser viser at frykt for lavere lønnsomhet er utbredt blant norske bønder selv om lønnsomheten i de fleste tilfeller ikke går ned etter omlegging.
- Målpris og økotillegg for havre er lave sammenlignet med andre kornslag.

¹ Knutsen, Haukås, Kårstad og Milford (2016): Økonomien i økologisk jordbruk. NIBIO Rapport. Vol. 2, nr. 124.

² Norsk Landbruksrådgiving (2019): «Lønnsomt med økokorn». <https://www.nlr.no/nyhetsarkiv/2019/oekonomi-i-oekokorn/>

³ Bungler (2019): Flere økologiske bønder? -hva mener bonden. Spørreundersøkelse blant norske bønder. AgriAnalyse.

⁴ Målprisen på mathavre er lik målprisen på fôrhavre pluss et tillegg på 13 øre/kg, som tilsvarer mattillegget for hvete.

på om lag 28 tonn. Etterspørselen etter økologisk mathavre er blitt dekket med import fra Sverige de siste årene.

1.4 Mindre salg av økologisk kraftfôr, men stabil andel økologisk

I dette delkapitlet omtaler vi salget av økologisk kraftfôr i de siste to avtaleårene. Se hovedrapporten «Produksjon og forbruk av økologiske landbruksvarer – Rapport for 2019» for salgsutviklingen over lengre tid per kalenderår.

Tabell 2 viser utviklingen i salget av økologisk kraftfôr sammenlignet med 2018–2019. Totalt gikk salget ned med 4 prosent, og nedgangen skyldes mindre salg av fôr til drøvtyggere. Salget av svine- og fjørfefôr har derimot økt.

Tabell 2: Salg av kraftfôr per dyreslag siste to avtaleår, og andel økologisk siste år. Tonn og prosent.⁵

	2018–2019	2019–2020	Årlig endring	Andel økologisk siste år
Drøvtyggere	25 882	22 950	-11,3 %	2,2 %
Svin	2 298	2 550	11,0 %	0,5 %
Fjørfe	15 452	16 375	6,0 %	3,4 %
Totalt	43 632	41 875	-4,0 %	2,1 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Andelen økologisk har imidlertid holdt seg stabil innenfor alle de tre kategoriene, og dermed også for økologisk kraftfôr totalt sett. Den eneste forskjellen fra 2018–2019 i så måte er en nedgang på 0,1 prosent i andelen økologisk drøvtyggerfôr. Utviklingen i omsatte mengder av økologisk kraftfôr kan dermed forklares ved hjelp av de samme faktorene som påvirket det totale kraftfôrmarkedet. Den viktigste forklaringen er at tørken i 2018 førte til dårlig tilgang på grovfôr i forrige avtaleår, og behovet for kraftfôr til drøvtyggere ble derfor unormalt høyt. Nedgangen i salget av drøvtyggerfôr kan derfor betraktes som en normalisering.

Salget av fôr til fjørfe gikk opp med 6 prosent etter å ha ligget stabilt i underkant av 15 500 tonn de siste par avtaleårene. Økningen er drevet av produksjonen av økologiske egg som har økt over flere år. Det økologiske markedet skiller seg fra det konvensjonelle ved at mesteparten av fjørfefôret går til verpehøns og ikke til slaktekylling.

Salget av økologisk svinefôr økte med omtrent 250 tonn, som utgjorde en vekst på 11 prosent. Salget tok seg delvis opp etter å ha falt med 19 prosent året før. Økningen kan forklares ved at enkelte aktører satser på økologisk svinekjøtt.⁶ Økningen på 11 prosent er mye større enn økningen i det samlede markedet for konvensjonelt og økologisk svinekjøtt, som kun var på 0,33 prosent. Svinefôr er imidlertid den fôrtypen med både lavest omsatt mengde økologisk og lavest andel økologisk, slik at små endringer i salget kan utgjøre relativt store prosentvise endringer.

I juli 2020 brant det i Felleskjøpet sitt produksjonsanlegg på Lena, som er hovedlager for økologisk kraftfôr. Dette førte til at det ble nødvendig å importere ferdig økologisk kraftfôr fra Sverige. I midten av september 2020 er fabrikken reparert og produksjonen gjenopptatt.⁷

⁵ Vi har gjort enkelte korrigeringer av data for 1. og 2. kvartal 2019. Dette gir små avvik sammenlignet med tallene for solgt mengde drøvtygger- og fjørfefôr i 2018–2019 som vi presenterte i rapporten Tillegg til rapport 17/2019.

⁶ Kolonihagen: «Mer økologisk gris!» <https://www.kolonihagen.no/oko-gris-og-ostlendingen>: «Oslo-folket vil ha Guros frittgående skogsgris» <https://www.ostlendingen.no/jordbruk/matvareproduksjon/nyheter/oslo-folket-vil-ha-guros-frittgaende-skogsgris/s/5-69-861050>

⁷ Nationen: «Stopper muligheten til å bruke ikke-økologisk fôr til økologisk fjørfe eller gris»

<https://www.nationen.no/landbruk/stopper-muligheten-til-a-bruke-ikke-okologisk-for-til-okologisk-fjorfe-eller-gris/>

1.5 Fortsatt svak prisvekst på økologisk kraftfôr

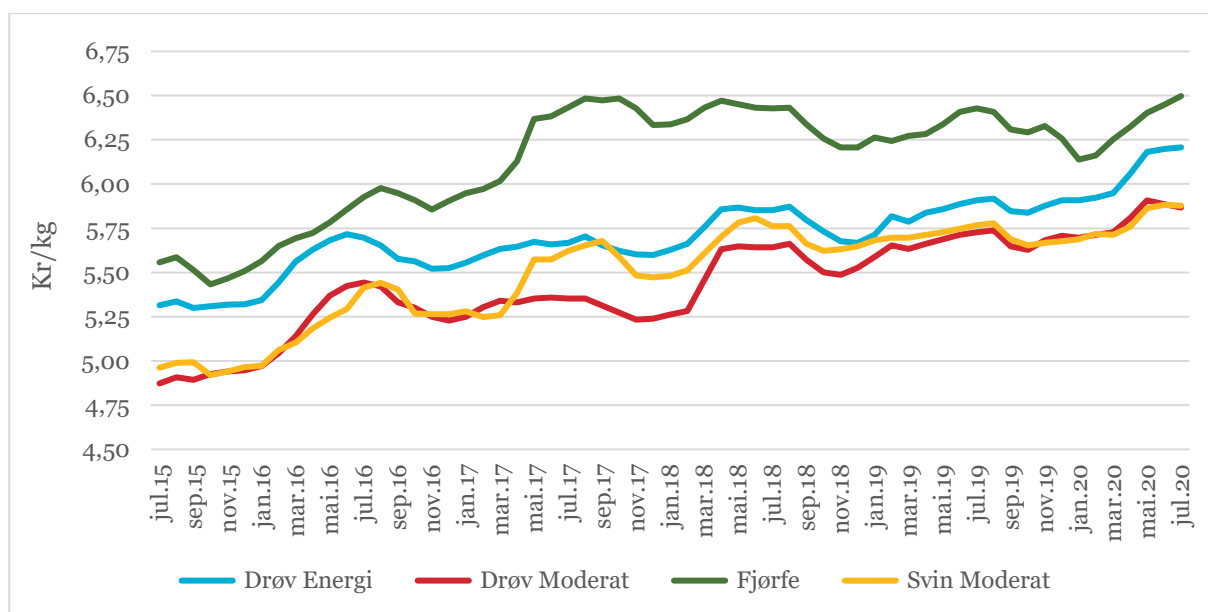
viser den gjennomsnittlige prisveksten for fire typer økologisk kraftfôr de fire siste avtaleårene. Totalt sett var det relativt svak prisvekst på økologisk kraftfôr i 2019–2020. Den gjennomsnittlige veksten for de fire fôrtypene som Landbruksdirektoratet følger prisutviklingen på, var på 1,5 prosent. Veksten var dermed 0,2 prosentpoeng høyere enn i 2018–2019, men likevel lav sammenlignet med de to foregående kornårene.

Tabell 3: Prisvekst på økologisk kraftfôr de fire siste avtaleårene

	2016–2017	2017–2018	2018–2019	2019–2020
Drøv energi	3,1 %	1,7 %	1,5 %	2,9 %
Drøv moderat	5,3 %	1,2 %	4,1 %	2,3 %
Fjørfe	7,4 %	6,6 %	-1,9 %	0,1 %
Svin moderat	4,8 %	2,8 %	1,4 %	0,7 %
Totalt	5,2 %	3,1 %	1,3 %	1,5 %

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på priser fra kraftfôrmøller.

Figur 4 viser prisutviklingen for de samme fire fôrtypene mellom juli 2015 og juli 2020. Det mest fremtredende utviklingstrekket i avtaleåret 2019–2020 er en klar oppadgående trend i første halvdel av 2020 for alle fôrtypene. En årsak til dette er at den norske kronen svekket seg denne våren på grunn av oljepriskrig mellom Russland og Saudi-Arabia, og importerte varer ble derfor dyrere. En annen årsak er at koronapandemien medførte høyere logistikk-kostnader og større volatilitet i internasjonale markeder. De samme faktorene har påvirket prisutviklingen for konvensjonelt kraftfôr. Økologisk kraftfôr er imidlertid enda mer utsatt for påvirkning fra slike internasjonale svingninger fordi andelen importerte råvarer er høyere enn i konvensjonelt kraftfôr.

Figur 4: Prisutvikling på økologisk kraftfôr, juni 2015-juni 2020. Kr per kg.

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på priser fra kraftfôrmøller.

Det er ikke uvanlig at kraftfôrprisene når et toppunkt om sommeren. Dette fremgår aller tydeligst av linjene i Figur 4 som viser prisene for Drøv Energi, Drøv Moderat og Svin Moderat (rød, blå og gul). Foreløpig kan

det se ut til at toppunktet blir i samme størrelsesorden som sommeren 2018, da Europa var rammet av tørke.

Prisen på fjørfefôr har nærmet seg de andre fôrtyperne i løpet av kornåret. Prisene på økologisk fjørfefôr økte mer enn de andre fôrtyperne i 2017 på grunn av en endring i EUs regelverk om bruk av fiskemel i økologisk fjørfefôr. Fjørfefôr var også i utgangspunktet den dyreste fôrtypen, men prisforskjellen til de andre fôrtyperne har gradvis normalisert seg. I snitt holdt prisen seg på samme nivå som i 2018–2019, selv om det var store variasjoner i løpet av avtaleåret.

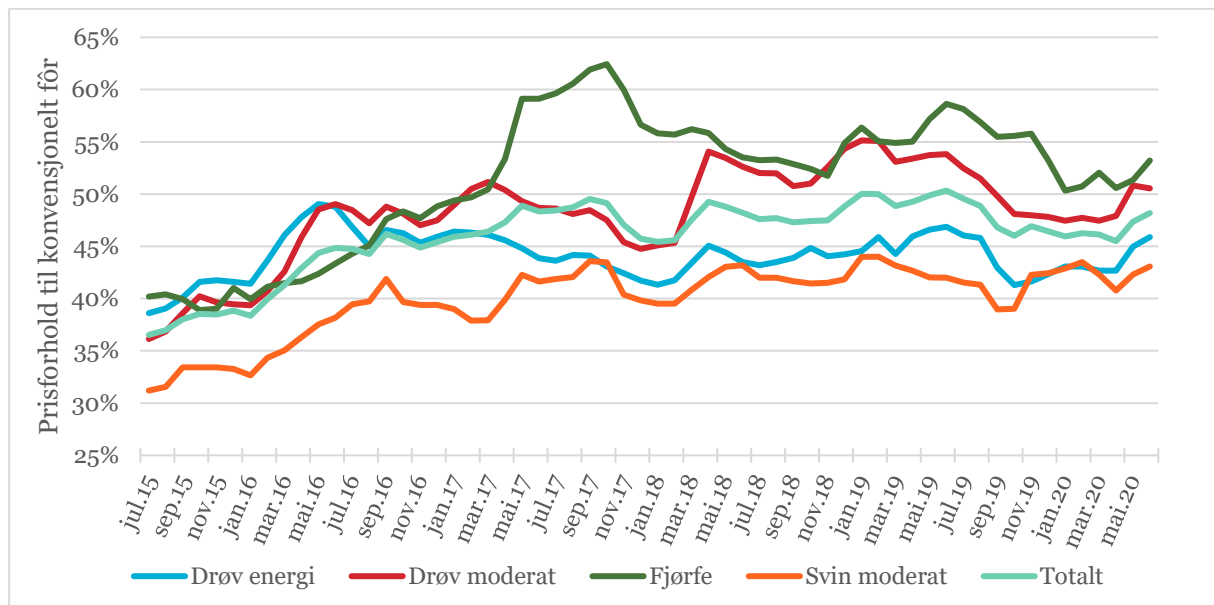
Mens fjørfefôr hadde tilnærmet ingen gjennomsnittlig prisvekst har prisen på de tre andre fôrtyperne økt. Energirikt drøvtyggerfôr gikk mest opp i pris, med 2,9 prosent gjennomsnittlig vekst. Dette er høyere enn i forrige avtaleår, og også noe høyere enn drøvtyggerfôr med moderat energiinnhold. Prisveksten for det moderate fôret var derimot lavere enn i 2018–2019. Grunnen til at prisveksten for energirikt fôr var høyest i 2019–2020 kan være at det inneholdt en høyere andel importerte råvarer enn det moderate.

Økologisk kraftfôr til svin har hatt en jevnt nedadgående prisvekst de siste årene, og i 2019–2020 var den gjennomsnittlige prisveksten på 0,7 prosent. Prisene fikk ikke noe oppsving sommeren 2019 tilsvarende tidligere år.

1.6 Reduksjon i prisforskjellene mellom økologisk og konvensjonelt

I avtaleåret 2019–2020 var økologisk kraftfôr i snitt 47 prosent dyrere enn konvensjonelt kraftfôr. Økologisk fjørfefôr er, i tillegg til å være dyrest i kroner og øre, også den fôrtypen som er dyrest i forhold til sin konvensjonelle motpart.

Det er første gang siden avtaleåret 2014–2015 at den gjennomsnittlige prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr har krympet, alle fôrtyperne sett under ett. Prisforskjellen ble i snitt mindre for samtlige typer fôr, og drøvtyggerfôr med moderat energiinnhold sto for den største relative reduksjonen. Prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt for denne fôrtypen krympet med 7,4 prosent i snitt for avtaleåret.

Figur 5: Prosentvis sammenligning av økologiske mot konvensjonelle kraftfôrpriser

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på priser fra kraftfôrmøller.

Figur 5 viser imidlertid at prisforskjellene har vært oppadgående i de siste månedene av avtaleåret. Dette henger sammen med at økologisk kraftfôr er mer utsatt for påvirkning fra internasjonale svingninger, og som nevnt i forrige delkapittel har slike svingninger gjort seg gjeldende våren 2020.

2 Poteter, grønnsaker og frukt

Omsetningen av norske økologiske frukt, grønnsaker og poteter holdt seg jevn og økte med 0,1 prosentpoeng fra forrige sesong. Høsten 2019 var preget av kaldt og vått vær, noe som kan ha gjort høstingen mer utfordrende enn normalt.

Dette kapitlet presenterer markedet for norskproduserte økologiske poteter, grønnsaker og frukt på engros- og produsentnivå med utgangspunkt i avlingssesongen 2019–2020. Mengder og priser gjelder salg til konsummarkedet.

2.1 Andelen økologisk øker noe

Andelen økologisk av total omsetning varierer mye fra produkt til produkt, men er liten for de fleste grønnsakskulturene. Andelen økologisk i sesongen 2019–2020 økte med 0,1 prosentpoeng fra 2,5 prosent til 2,6 prosent. Hvor stor omsetningen av et økologisk produkt utgjør av totalen begrenses av etterspørselen, men også til en viss grad av tilbudet. Produsentene oppfatter at antall forbrukere som etterspør økologiske varer har stagnert.

De fleste økologiske grønnsakene har en senere sesongstart enn sine konvensjonelle artsfrender, og den norske sesongen for økologiske grønnsaker blir derfor kortere. I påvente av ny norsk sesong suppleres markedet med import, noe som fører til en periode med import av økologiske produkter til ordinær tollsats. Dette bidrar til å øke prisdifferansen mellom økologiske og konvensjonelle produkter i denne perioden. For flere produkter er det imidlertid ikke mulig å dekke etterspørselen med norsk vare og det er importbehov hele året, inkludert i norsk sesong.

Hoveddistribusjonen av økologiske grønnsaker går gjennom grossister. I tillegg til salg i dagligvarehandelen omsettes økologiske poteter, grønnsaker og frukt gjennom salgskanaler som gårdssalg, markeder, abonnementer, restauranter, REKO-ringer, storhusholdning, arrangementer og lignende.

For poteter, grønnsaker og frukt registrerer Landbruksdirektoratet mengder omsatt fra et utvalg av grossister. Omsetningstallene er omregnet til tonn og oppjustert med en faktor som uttrykker omsetning som ikke blir meldt inn til Landbruksdirektoratet.

Oversikt over omsetning totalt og økologisk for de siste to sesongene ligger i Tabell 4.

En ny satsing på økologiske merkevarer, med hovedvekt på norske produkter starter høsten 2020. Norske økologiske produkter vil bli bedre profilert, og kan potensielt bli mer synlige ved at de får større hylleplass i norske butikker.

Koronasituasjonen førte våren 2020 til at etterspørselen etter norske grønnsaker økte, spesielt de lagringsdyktige. Dagligvarebransjen meldte om en stor etterspørselsøkning også på økologiske produkter. Dette har likevel ikke gjort noe stort utslag på norske økologiske frukt, grønnsaker og poteter, men det er grunn til å tro at mer bearbejdede, lagringsdyktige varer ble etterspurt i større grad.

Tabell 4: Omsetning av økologiske grønnsaker og frukt, samt totalomsetning på engrosnivå. Andel økologisk i totalomsetning. Tonn og prosent

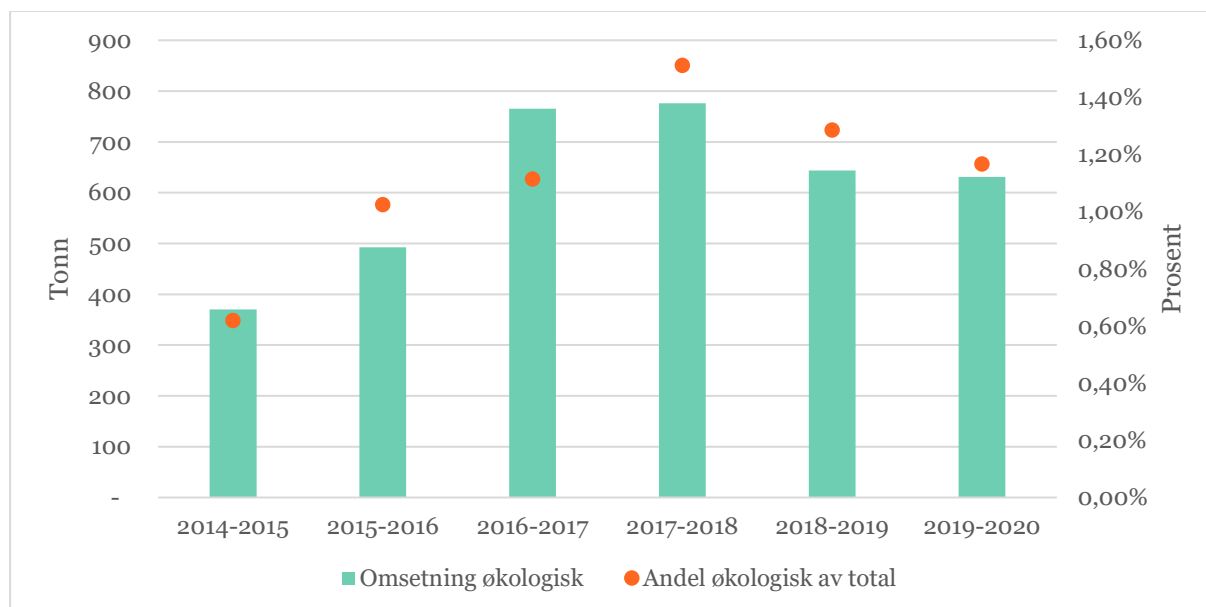
Kulturer	Omsetning				Endring i økologisk omsetning	Andel økologisk av total	
	Totalt	Økologisk	Totalt	Økologisk		2018–2019	2019–2020
	2018–2019		2019–2020				
Potet	50 108	644	54 101	631	-2 %	1,29 %	1,17 %
Veksthusvarer							
Urter	1 575	277	1 537	311	12 %	17,59 %	20,23 %
Agurk	16 602	188	17 898	231	23 %	1,13 %	1,29 %
Tomat	5 848	108	4 674	73	-32 %	1,85 %	1,56 %
Tomat, cherry	1 603	26	2 130	20	-23 %	1,62 %	0,94 %
Frilandsgrønnsaker							
Gulrot	33 201	1510	34 188	1632	8 %	4,55 %	4,77 %
Kålrot	12 253	318	10 188	254	-20 %	2,60 %	2,49 %
Hvitkål	10 080	199	9 640	423	113 %	1,97 %	4,39 %
Rødbeter	892	196	884	220	12 %	21,97 %	24,89 %
Kepaløk	9 469	191	15 462	252	32 %	2,02 %	1,63 %
Brokkoli	2 972	134	3 148	79	-41 %	4,51 %	2,51 %
Knollselleri	1 983	123	1 816	64	-48 %	6,20 %	3,52 %
Blomkål	4 458	92	4 871	73	-21 %	2,06 %	1,50 %
Isbergsalat	4 638	85	4 519	101	19 %	1,83 %	2,24 %
Rødløk	4 071	61	6 552	199	226 %	1,50 %	3,04 %
Hjertesalat	980	43	877	31	-28 %	4,39 %	3,53 %
Squash	374	32	310	7	-78 %	8,56 %	2,26 %
Stilkselleri	910	25	889	19	-24 %	2,75 %	2,14 %
Purre	1 861	13	1 732	84	546 %	0,70 %	4,85 %
Frukt							
Epler*	7 375	74	8 381	79	7 %	1,00 %	0,94 %
Plommer	1 553	25	2 245	31	24 %	1,61 %	1,38 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

* Tall justert med informasjon fra fruktlagerinspektøren

2.2 Lav omsetning av økologiske poteter

Omsetningen av økologiske poteter var 2 prosent lavere i sesongen 2019–2020 enn sesongen før. Andelen økologiske poteter av totalen har på det meste vært 1,51 prosent, i sesongen 2017–2018, og har sunket gradvis deretter. Andel økologiske poteter av totalen er i siste sesong på 1,17 prosent.

Figur 6: Omsetning av økologiske poteter og andel av totalen siste seks sesonger

Kilde: Landbruksdirektoratet

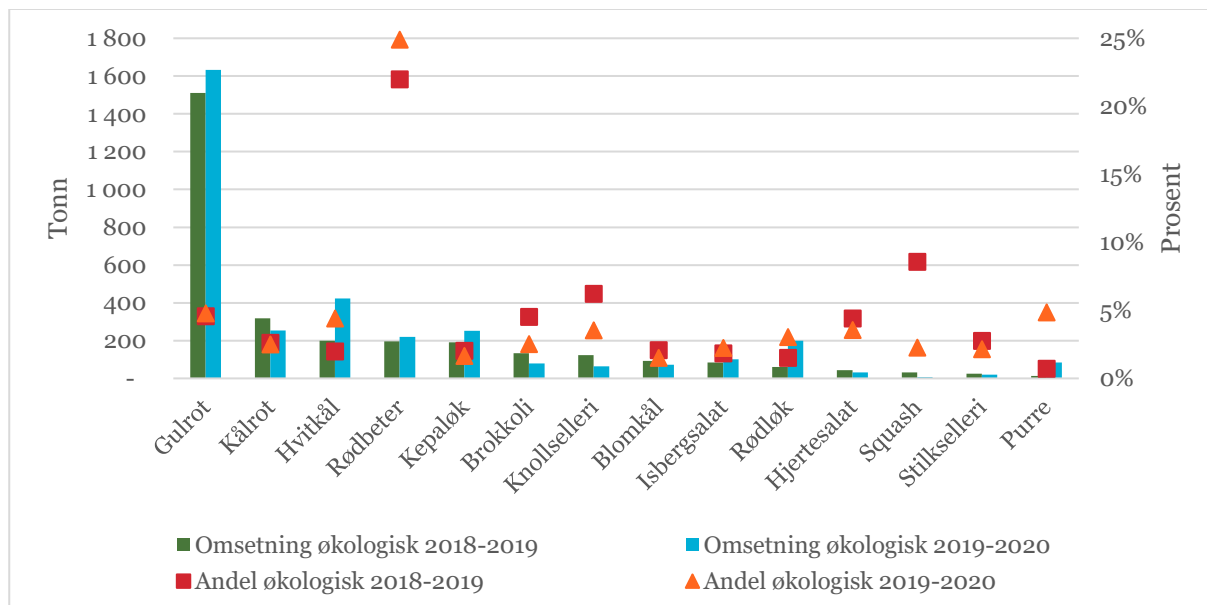
2.3 Økologiske gulrøtter er fremdeles den største kulturen

Omsetningen av norske økologiske frilandsgrovnnsaker har økt med 14 prosent sammenlignet med forrige sesong. Hvitkål, rødløk og purre har hatt den største økningen, målt i prosent. Sesongen 2018–2019 var preget av tørke i dyrkingssesongen og vått og kaldt vær ved opptak. Også i sesongen 2019–2020 var vått og kaldt vær ved høstetidspunktet en utfordring, men totalt sett ble sesongen bedre enn sesongen før.

Som Figur 7 viser har det blitt omsatt mer økologiske gulrøtter og hvitkål sesongen 2019–2020 enn sesongen før. Økologiske gulrøtter er fremdeles den desidert største produksjonen, og etter en nedgang på 16 prosent forrige sesong er det nå en økning på 8 prosent denne sesongen. I sesongen 2018–2019 var andelen økologiske gulrøtter på 4,6 prosent, mens den i sesongen 2019–2020 var på 4,8 prosent av totalen.

Mens produksjonen av konvensjonell hvitkål sank i sesongen 2019–2020, økte omsetningen av økologisk hvitkål. Andelen økologisk lå på i overkant av 4 prosent. Den gule kepaløken hadde også en bedre sesong denne sesongen enn forrige sesong og er på vei opp igjen mot toppsesongen 2017–2018. Omsetningen av økologisk rødløk økte siste sesongen med 138 tonn, og har nå en andel av totalen på tre prosent.

Rødbeter har en høy andel økologisk omsetning. For sesongen 2019–2020 var andelen på nesten 25 prosent, en økning på om lag tre prosentpoeng fra foregående sesong.

Figur 7: Omsetning av norskproduserte økologiske frilandsgrovnnsaker. Tonn og andel i prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet

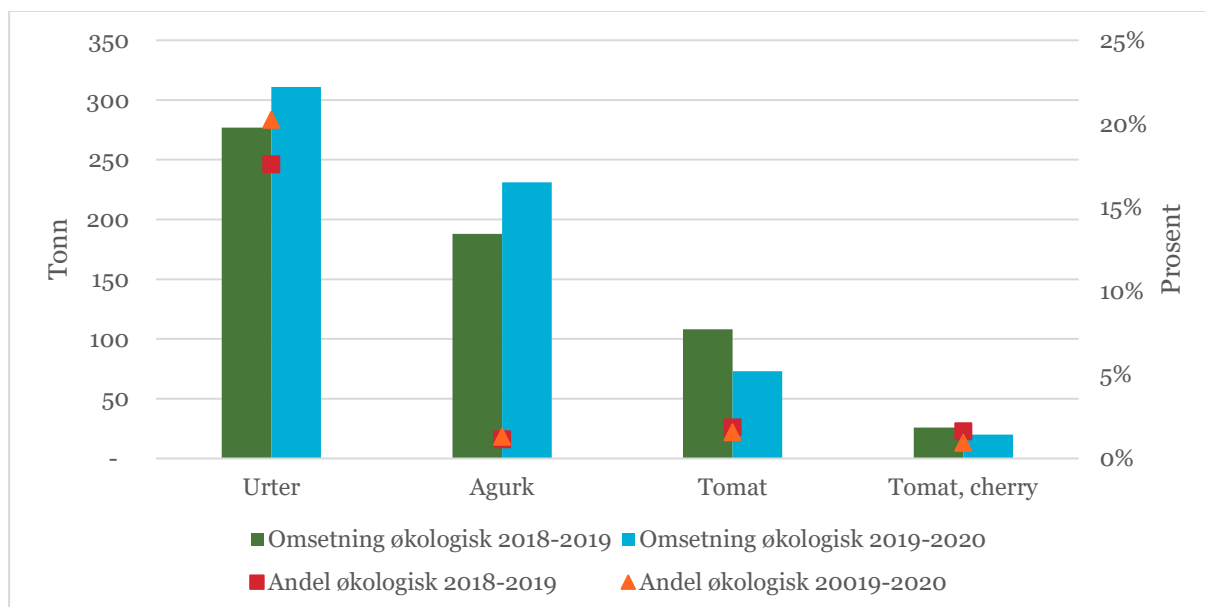
2.4 Omsetning av økologiske agurker øker

Den totale omsetningen av økologiske veksthusgrønnsaker har økt med 6 prosent sammenlignet med sesongen før.

Etter en lavere omsetning av økologiske agurker sesongen 2018–2019 enn sesongen før, er det igjen en øking i omsetningen av økologiske agurker denne sesongen. Omsetningen økte med 23 prosent siste sesong, og andel økologisk av totalomsetningen er på om lag 1,3 prosent. Blant veksthusgrønnsakene er det allikevel urter i potte som har den høyeste andelen økologisk av totalen, med i overkant av 20 prosent i sesongen 2019–2020. Omsetningen økte med 12 prosent. Det betyr at omsetningen av økologiske urter økte mer enn konvensjonelle.

Prisdifferansen som snitt for sesongen viser at de økologiske var 72 øre billigere enn de konvensjonelle, noe som også kan føre til et større salg.

Både omsetningen av runde tomater og cherrytomater gikk ned fra forrige sesong, og andelen økologisk av total omsetning sank også.

Figur 8: Omsetning av norskproduserte økologiske veksthusgrønnsaker. Tonn og andel i prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet

2.5 Reduksjon i omsetning av økologiske epler

En rik fruktblomstring førte til store avlinger av epler høsten 2019, spesielt på Vestlandet. Eplelesongen ble den beste siden 2008. Mens den totale omsetningen av epler var større i sesongen 2019–2020 sammenlignet med sesongen før, var det en nedgang i omsetning av økologiske epler på 32 prosent. Det er god økonomi i å levere økologiske epler til pressing av juice, som kan forklare noe av omsetningsnedgangen.

Tabell 5 Økologisk omsetning i tonn og andel av totalen 5 siste sesonger – epler og plommer

	Epler		Plommer	
	Omsetning	Andel	Omsetning	Andel
2015-2016	60	1,11 %	21	1,76 %
2016-2017	100,5	1,30 %	50	4,12 %
2017-2018	87,8	1,27 %	53	3,01 %
2018-2019	74	1,00 %	25	1,61 %
2019-2020	50	0,61 %	31	1,38 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Store mengder plommer ble ferdig modnet samtidig sommeren 2019, og det førte til utfordringer med distribusjon og salg. Konvensjonell og økologisk plommeomsetning gikk opp fra forrige sesong til denne. Innrapporterte tall til Landbruksdirektoratet viser en liten økning i omsetning av økologiske plommer, men andelen gikk ned. Samtidig rapporterer fruktlagerinspektøren om en totalavling av økologiske plommer på 112 tonn, hvorav kun 11,5 tonn ble omsatt som økologiske. Plommer er et ferskvarerprodukt og omsetningen av økologisk forutsetter at aktørene bestiller de økologiske plommene for levering. Dersom bestilling ikke blir gjort på morgenen vil de pakkes som konvensjonell vare.

2.6 Økte priser for økologiske frukt, bær og grønnsaker

Landbruksdirektoratet registrerer ukentlig produsentpriser på frukt, bær, grønnsaker og poteter, både økologiske og konvensjonelle. Prisene ligger tilgjengelige på Landbruksdirektoratets sine nettsider.

Flere av de økologiske grønnsakene har faste priser avtalt mellom produsent og grossist gjennom store deler av sesongen.

De produktene med størst prisdifferanse mellom økologisk og konvensjonell vare var squash, purre, blomkål og kepaløk. Produktet som har hatt størst prisøkning fra sesongen 2018–2019 til sesongen 2019–2020 var purre, med en økning på 19 prosent. Forrige sesong hadde rødbeter en prisøkning på 36 prosent, men i denne sesongen er prisen igjen redusert med 27 prosent.

Prisene for de økologiske grønnsakene har i hovedsak økt denne sesongen sammenlignet med 2018–2019, med unntak av rødløk, rødbeter og kålrot. For økologiske epler og plommer er det en reduksjon i prisen sammenlignet med sesongen 2018–2019. Økologiske urter i potte og crispysalat fra veksthus er de to eneste produktene der prisen var lavere enn for tilsvarende konvensjonell vare.

Tabell 6: Priser til produsent for norskproduserte økologiske poteter, grønnsaker og frukt i avlings sesongen 2019–2020. Kroner per kg eller oppgitt størrelse.

Produkter	Priser konvensjonell vare	Priser økologisk vare	Endring i økologisk fra forrige sesong	Prisdifferanse mellom økologisk og konvensjonell vare
	2019–2020	2019–2020	2018–2019	2019–2020
Potet	5,33	10,86	3,22 %	5,53
Veksthusvarer				
Agurk, stk	7,75	12,15	2,14 %	4,40
Urter, potte	11,18	10,46	0,00 %	-0,72
Crispysalat, 150 g	13,35	12,46	0,00 %	-0,89
Frilandsvarer				
Kepaløk	7,37	17,85	3,98 %	10,48
Rødløk	9,85	18,94	-1,06 %	9,09
Purre	18,21	36,80	18,75 %	18,59
Rødbeter	13,21	15,27	-27,31 %	2,06
Hvitkål	7,10	14,63	4,65 %	7,53
Blomkål, stk	9,86	22,18	8,07 %	12,32
Brokkoli, stk	9,45	17,32	8,72 %	7,87
Kålrot	7,90	14,19	-0,56 %	6,29
Squash	10,81	22,23	5,89 %	11,42
Gulrot *	9,72	17,75	2,87 %	8,03
Knollselleri	19,32	23,46	1,15 %	4,14
Stilkselleri, stk	13,35	15,45	2,46 %	2,10
Hjertesalat, 2 pk	12,16	14,26	2,88 %	2,10
Isbergsalat, stk	9,46	13,88	6,70 %	4,42
Frukt				
Epler	16,61	19,49	-12,62 %	2,88
Plommer	33,84	38,86	-11,55 %	5,02

Kilde: Landbruksdirektoratet

* Prisen for økologisk vare er omregnet fra 750 grams pakke til kg for å sammenligne med konvensjonell vare som er per kg.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
